

THE PROJECTS «GLOBAL ARCHIVE» AND «HERITAGE» FOR THE SAVING OF UAP-ARCHIVES

Kalytyuk I.M.¹, Gershtein M.B.², Petrov S.O.³

¹expert information-technology department SRCAA "Zond", Ukraine, <mailto:kontaktkoordinators@gmail.com>

²expert of system-analytical department SRCAA "Zond", Russia, mailto:ufo_miger@mail.ru,

³expert of system-analytical department SRCAA "Zond", Ukraine, <mailto:petrov@zond.kiev.ua>

ПРОЕКТИ «ГЛОБАЛЬНИЙ АРХІВ» І «СПАДОК» ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ААЯ-АРХІВІВ

Калитюк І.М.¹, Герштейн М.Б.², Петров С.О.³

¹експерт інформаційно-технічного відділу УНДЦА «Зонд», м. Рівне, Україна,

²експерт системно-аналітичного відділу УНДЦА «Зонд», м. Санкт-петербург, РФ,

³експерт системно-аналітичного відділу УНДЦА «Зонд», м. Харків, Україна

Abstract: Preservation and heredity of knowledge transfer are the key to the stability of any area of research. In ufology, on the one hand, a significant amount of material accumulates incessantly, on the other hand, there is a continuous loss of qualitative and quantitative components of materials. Numerous examples of the loss of valuable materials for various reasons – show the importance and urgency of this issue. The article describes in detail the essence of the problem of storing ufological archives, and also shows in a real example how to solve it. The connection between the Global Archive and Heritage projects is shown, as well as the scheme of documentation circulation, developed by the SRCAA "Zond" through joint efforts. The main result of preservation and digitization of archival materials is the convenience of further processing, a significant reduction in the risk of loss. The stages of archival data processing, nuances of the software used for this purpose are described in detail. Examples of the effectiveness of the use of archival data are demonstrated. In fact, Ukraine currently has the largest electronic archive of UFO / AAP registration and study materials in the world. The developed scheme of processing and systematization of documents has proved its effectiveness, and can be applied by any other organizations, institutions that collect materials or explore the unknown. Materials of the ufological subculture, and a set of scientific identifications of UFOs and the study of AAP, the search for extraterrestrial life have scientific value, primarily historical.

Вступ. Уфологія – міждисциплінарний напрям наукових досліджень, який досі знаходиться в стадії формування і становлення, зокрема через відсутність наступності і роз'єднаність [1]. Дослідник, який вирішив вивчати НЛЮ, змушений в основному спиратися на власний досвід, витрачати час на ознайомлення з літературою, яка далеко не завжди наявна у вільному доступі, витрачати час на пошук історичних матеріалів із тематики НЛЮ/ААЯ в своєму краї або країні, власноруч складати каталоги або списки спостережень замість того, щоб додавати розслідувані особисто випадки в єдину базу даних тощо. Значну частину часу і фінансів уфолог витрачає на те, що вже до нього робилося багато разів.

Мета та завдання дослідження. У будь-якій науці отримані знання накопичують, систематизують і роблять їх доступними для наступного покоління. Існує єдина система класифікації, термінологія, реферовані журнали з індексацією статей, надійне зберігання отриманого матеріалу і підвищення рангу вченого пропорційно його знанням і досягненням і т.п. Уфологія тільки наближається до цих стандартів, кількість наукових публікацій у цій галузі все ще відносно мала. Невисокий ступінь формалізації і стандартизації також призводять до того, що чіткі професійні вимоги і вимоги до продукту діяльності не висувуються, а отже формується псевдо-експертне середовище, із невпорядкованими

Ministry of Education and Science of Ukraine, Knowledge Society of Ukraine, Aerospace Society of Ukraine, National Technical University of Ukraine «I.Sikorsky Kyiv polytechnic institute», Institute of Aerospace Technologies, Ukrainian Scientific research Center for Analyses of Anomalies «Zond» www.zond.kiev.ua; e-mail: srcaa@zond.kiev.ua

публікаціями, низькою відповідальністю, неузгодженою термінологією. Ступінь використання строгих наукових стандартів і етичних норм при дослідженнях також потребує підвищення.

На відміну від досліджень, що фінансуються або державою, або приватним капіталом, уфологія в основному потребує інших джерел фінансування. Як правило, вивчення НЛО є другорядною роботою, у вільний від основної роботи час, що не може не позначитися на якості і тривалості досліджень. Втім, капіталізувати подібні дослідження теж складно. Найчесніший спосіб – створити власну уфологічну організацію з членськими внесками і друкованим бюлетенем [2]. Але діючи для здобуття і виконання грантів, публікування у індексованих виданнях тощо – дослідники змушені займатися більше популяризацією досліджень, ніж самими дослідженнями, що є загальною тенденцією сучасної глобалізованої науки. Інші способи – призводять до появи матеріалів низького рівня науковості, або навіть фальшованих, що викривлює загальну наукову картину, так як зібрані матеріали розглядаються переважно як потенційний засіб прибутку, а не як щось, що має наукове і прикладне значення. У інакших випадках, капіталізація призводить до обмежень у поширенні отриманих знань, або спроб їх приховати. Зрештою це призводить до втрати матеріалів. Так загинули безцінні архіви А.Вейника, автора рукописів про системи руху НЛО, і Р. Варламова [3].

Якщо дослідник помирає, так і не подбавши про долю своїх архівів, то одні із перших, хто захоче собі привласнити накопичені матеріали будуть ті, хто бачать в них лише грошову складову. При відсутності заповіту всі матеріали скоріш за все тут же зникнуть з поля зору і стануть недоступними для серйозних дослідників. Таке відбувається не тільки з уфологами-одинаками, а й з великими організаціями. Наприклад, організація APRO, заснована в 1952 році Джимом і Корал Лоренцен, колись була третьою за чисельністю в США. Вона мала більше 25 тисяч членів і представників на всіх континентах. Архів з досьє на 15 тисяч спостережень НЛО і безліччю інших матеріалів зберігався у засновників організації. Але в кінці 1980-х років Джим і Корал померли. "Уфологи" Брайан Майерс і Тіна Чоате з Скоттсдейла, Арізона, умовили Ларі Лоренцо (спадкоємця) передати архів APRO. Документи були вивезені на кількох вантажівках і через брак місця звалені в сирому гаражі. З тих пір ніхто їх не бачив [4]. Але і це не найгірше. Буває так, що родичі викидають на смітник всі папери покійного, вважаючи їх непотрібним мотлохом. У науковому світі така втрата знань в мирний час неможлива [5]. Можна навести також відомий приклад, коли московський архів Комісії з АЯ при ВСНТО був спочатку складний в підвалі, бо місця не було, а потім прорвало трубу гарячого водопостачання. І все перетворилося в паперову кашу, яку вигрібали лопатами. Вціліло лише те, що лежало вдома у А. Петухова і Т. Фамінської [6]. Ю. Платов, зібравши у себе архів ІЗМІРАН, після розформування групи в 1996 році звалив більшість документів по НЛО у себе в гаражі, а потім цей гараж продав. Нові господарі як слід очистили його, викинувши все "зайве" на смітник. А в сусідньому підмосковному н.п. Пушкіно активна уфологічна група розкололася в 1990-і роки. В процесі розколу її архів був знищений, аби не дістався більшості [7]. Ще одним прикладом є втрата артефактів і документації по Кропоткінському інциденту 17 листопада 1987 р в тому числі металу, який викликав «поломку» обладнання структурного і елементного аналізу зразків Інституту ядерних досліджень АН УРСР. Майже нікому не відомі уламки літального апарату, передані І. Кузнєцовою для УНДЦА «Зонд», тимчасово зберігалися в інституті. Всупереч запевненням про цілісність архіву, члени центру дізналися страшну новину: "документи зберігалися в якості макулатури". Було зауважено зникнення безлічі матеріалів, ящиків фотоплівок і т.д. Саме в цей період артефакт був викрадений з архіву [8].

Частими можна назвати випадки викрадення матеріалів телевізійниками. Таким чином, пропали експертизи серії знімків НЛО, зробленої А. Корчагіним в Санкт-Петербурзі влітку 1992 року. Представники телеканалу Рен-ТВ знімали передачу вдома у М. Герштейна: *"Взяли відзняти папку з документами при хорошому освітленні, мовляв, обов'язково повернемо – і повернули, але не всі. Треба було порохувати всі папірці поштучно. Я зрозумів це занадто пізно, і претензії було вже не пред'явити"*. Аналогічним прикладом є пропажа матеріалів по випадку з ядерним бомбардувальником 16 травня 1970, коли УНДЦА «Зонд» вимушено довірив перевезення архіву з Харкова до Києва телеканалу «Інтер» [9].

Зазвичай в надмірній секретності по відношенню до НЛО підозрюють військових і спецслужби. Але у відкритому доступі на Заході чомусь знаходяться саме військові документи про НЛО з мінімальною цензурою, яка як правило, обумовлена етичними міркуваннями (імена свідків та їх адреси). Обсяг документів, відкритих уфологічних організаціями, на кілька порядків менше.

Для того, щоби змінити цю ситуацію, в першу чергу варто змінити ставлення до наявних матеріалів про НЛО і зробити все, щоб вони не пропали і були максимально доступні іншим дослідникам. Найпростіший спосіб – це оцифрування, що дозволяє швидко копіювати матеріали, передавати їх колегам або викладати в Інтернет. В останньому випадку необхідна деяка цензура, так як багато хто з очевидців не бажають бачити своє ім'я, прізвище або адресу у відкритому доступі.

Оцифровані матеріали повинні зберігатися як мінімум в двох місцях, щоб уникнути втрат при виході жорсткого диска з ладу. Ідеальний варіант: зберегти одну з копій на зовнішньому диску в окремому місці, щоб уникнути втрати під час пожежі або інші стихійні лиха. Оцифрування матеріалів, що не відносяться до числа унікальних – газетні вирізки, книги або тематичні журнали – повинне координуватися з колегами, щоб уникнути повторів. В ідеалі повинен існувати єдиний сервер, де можна дізнатися, чи є щось в цифровому вигляді і де можна отримати ці матеріали. Є кілька прикладів втрати електронних даних через відсутність резервних копій: так наприклад, у М.Герштейна після виходу з ладу жорсткого диска на 500 Гб було втрачено відеозапис ААЯ над Барнаулом в ніч з 31 грудня на 1 січня 2008 року, а у І. Калитюка в кінці 2013 року, жорсткий диск випав з рук [10]. Це призвело до тимчасової втрати майже всіх наявних архівів, в тому числі матеріалів, які були в єдиному екземплярі, самовідводу з поста керівника Центру ЕІВС, затримки з виходом Ювілейного бюлетеня, який довелося робити знову практично з нуля [11].

Якщо кількість матеріалів занадто велика для оцифрування, потрібно заздалегідь потурбуватися про їх долю. Повинно бути чітко зазначено, хто повинен успадкувати архів і на яких умовах. Найкраще – заповідати все незалежній організації, яка здатна організувати їх якісне зберігання і вільний доступ зацікавлених уфологів. Найбільшою організацією такого роду можна назвати – Archives for the unexplained (AFU) в Швеції (див. сайт <http://www.afu.info>). Обладнані за всіма правилами сховища AFU містять більше двох кілометрів полиць. У розпорядженні цієї організації знаходиться понад 20.000 книг, не кажучи вже про тематичні журнали та інші документи.

Отже, оскільки основним продуктом уфології є розширення знань про навколишній світ для отримання новітніх технологій та підвищення національної безпеки – її як основний зацікавлений суб'єкт має фінансувати і підтримувати держава. Основною при цьому є інформаційна підтримка, так як більшість досліджень вимагають для оцінки достовірності даних із глобальних систем моніторингу, які дають якісні зокрема приладові свідчення і якими оперують державні інституції.

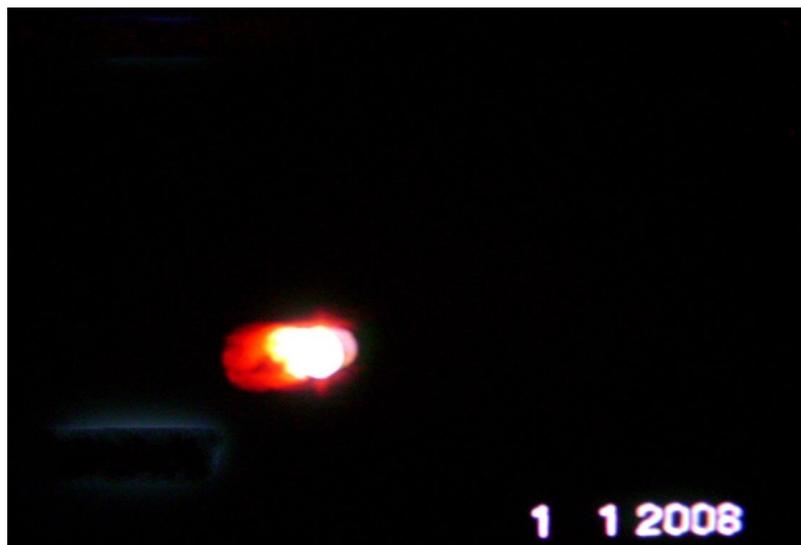

Рис.1 Кадр з втраченого відеозапису в Барнаулі 1 січня 2008 року з даху вагона локомотивного депо. Аномальний об'єкт рухався з північного сходу, змінивши швидкість і напрямок руху, потім завис і зник, спостерігали десятки очевидців (з архіву М.Герштейна)

Також до інформаційної підтримки відноситься і збережуваність та спадковість передачі даних. Таким чином, переведення матеріалів у електронні архіви і їх систематизація – є однією із актуальних задач в уфології.

Основний матеріал. Проект «Спадок» був започаткований в УНДЦА у 2005 році, після передачі колишнім секретарем Комісії із вивчення АЯ при НТТРЕЗ ім. Попова, а згодом – учасницею УНДЦА, І.С.Кузнєцовою – збережених матеріалів архіву комісії в УНДЦА «Зонд». Тоді ж А.Біликом була створена система маркування і класифікації документів, яка наразі використовується – в УНДЦА «Зонд» і яка невпинно вдосконалюється. Облік каталогу ведеться у форматі Excel.

Метою проекту «Спадок» є систематизація та облік паперових архівних матеріалів по тематиці НЛЮ і аномальних явищ. Очікуваний результат Проекту – це отримання матеріального та електронного архіву УНДЦА, для каталогізації, обміну матеріалами, та захист їх від знищення шляхом диверсифікації зберігання. Проект здійснюється під керівництвом к.т.н. А.С.Білика, основні виконавці проекту це І.М.Калитюк і С.О.Петров.

Перші електронні напрацювання в рамках майбутнього «Глобального архіву» були виконані у 2011 році в рамках існуючого тоді Міжнародного науково-дослідницького Центру «ЕТБІ» (EIBC), а 14.06.2014 згідно постанови 2014-п.2 МНДЦ «ЕТБІ» реалізований І. Калитюком в співавторстві з М. Герштейном в вигляді версії 2.0, хоча сам Центр 12.07.2014 був поглинутий досить потужним іншим – Українським науково-дослідницьким Центром вивчення аномалій «Зонд», який з 2015 фактично став монополістом в Україні, і є монополістом до нині. Незалежна робота над «Глобальним архівом» була продовжена тими же авторами в рамках доповнень [12]. Ціллю тематики проекту є збереження історії субкультурного середовища в рамках тематик: уфологія, НЛЮ-ідентифікація, викриття і скептичні матеріали, ААЯ-дослідження, «контактерство», пошук позаземного життя в т.ч. всього що має відношення до SETI. Це цілком науковий проект в рамках історії субкультур.

Станом на грудень 2020 в архіві є 52983 файлів в 2049 папках, обсяг 373 Гб.

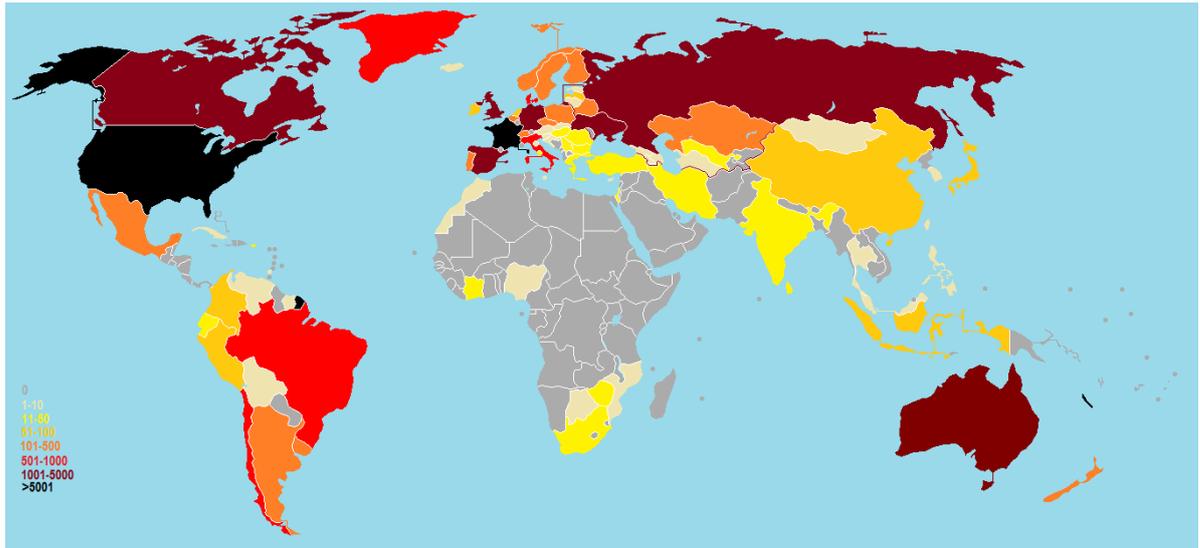

Рис.2 Загальна статистика архіву по країнам, дані на грудень 2020, кольори відповідають кількості одиниць матеріалів, сірим позначено країни без відомостей щодо ААЯ

Приклад роботи проекту, описаний в протоколі УНДЦА «Зонд» від 16.11.2016 (zond.kiev.ua): «Завдяки роботі, проведеної під керівництвом співробітників системно-аналітичного відділу І.М.Калитюком (координація) і С.О.Петровим (повноважний виконавець), досягнута домовленість про передачу архіву В.В.Рубцова його дружиною. Відповідальне зберігання буде здійснюватися УНДЦА «Зонд» (м. Київ), частина англійського архіву за результатами аналізу буде передана до Швеції в відому організацію AFU, про готовність зберігання отримано відповідний гарантійний лист [13]. Всього було здійснено близько десятка оперативних дій С.О.Петрова, за що йому дуже велике спасибі. Слід зазначити, що, на жаль 02.11.2016 Н.А.Кам'янцева відійшла в кращий зі світів, і подальші акти про переміщення архіву вже були здійснені з Е.Рубцовою, яка виконала заповіт матері. Також С.О.Петровим здійснено копіювання електронного архіву з особистого комп'ютера В.В.Рубцова. 04-06.11.2016 Головою УНДЦА «Зонд» А.С.Біликом і співробітником сист.-анал. відділу С.О.Петровим було здійснено переміщення архіву до Києва з Харкова. ПОСТАНОВИЛИ: здійснити первинний аналіз матеріалів і доповісти на наступному засіданні. Пом'янути В.Рубцова як відданого дослідника і знавця своєї справи, нелегкого напрямку вивчення невідомого, який може бути зразком вітчизняної аномалістики. Його справа буде жити в наших наукових дослідженнях! Співробітникам системно-аналітичного відділу І.Калитюку і С.Петрову винести подяку із занесенням в біографію і протокол. Родичам і близьким Наталії Кам'янцевої висловлено щирі співчуття».

В час існування Центру «ЕТБІ», в рамках договору про співпрацю, сканування виконувалося відповідно до п.2.1 договору про співпрацю, а також попутно охоплювалися всі питання попутних тематик. Після поглинання Центру «ЕТБІ» – Центром УНДЦА «Зонд», стан справ став набагато кращим і сканування перейшло в «маятниковий» варіант: повертається відскановане і набираються матеріали, що підлягають оцифруванню (І.Калитюк і С.Петров).

Рис.3. Фото архіву проекту «Спадок» з центрального державного сховища. Частина архіву В.В.Рубцова тимчасово зберігалася в С.О.Петрова (справа)

У державному сховищі УНДЦА а також електронному Архіві - зберігаються матеріали з архівів уже покійних І.Кузнецової, В.Рубцова, О.Білецького, Р.Фурдюя, О.Пугача, О.Горошко, В.Мантуліна і нині живих колег – І.Калитюка, С.Петрова, Р.Олексюка, О.Прусса а також багатьох інших харківських і київських уфологів, чий внесок архів був менш значним. У М.Герштейна зберігаються матеріали з архівів уже покійних Ю.Морозова, К.Бутусова, В.Гольца, Г.Колчіна, В.Фоменка, К.Хазановича, А.Мордвіна-Щодро і нині живих колег – Е.Галевського, Е.Літвинова, М.Мамедова, В.Псаломщикова, В.Утенкова, а також багатьох інших московських і петербурзьких уфологів.

Потім після того як оцифрування у вільний час виконано, виконавець зустрічається з уповноваженим від сховища за новою порцією матеріалу. Частина матеріалів, яку зуміли отримати виконавці, передається відповідальним за зберігання особам вже після оцифрування, як наприклад залишки архівів О.Білецького, а отже, і немає затримки з отриманням дозволу на публікацію матеріалів. А матеріали, що зберігаються в М.Герштейна, скануються ним же. Для верстки сканів використовується ВО «СканКромсатор» (для конвертування і обрізки) і RasterStitch (для склеювання декількох сторінок в одну), і все це зберігаються у вигляді документів формату .djvu і .pdf. Частина сканів збираються в .pdf документ за допомогою ПО PDF24 (якщо в документі є не більше 100 сторінок) і Adobe Acrobat (якщо більше 100). Матеріали, отримані з Інтернету, верстаються за допомогою MS Paint і MS Notepad, потім зберігаються в .pdf за допомогою MS Word.

Зв'язок проектів «Глобальний архів» та «Спадок», а також схема обігу документації, спільними зусиллями розроблена в УНДЦА «Зонд» показані на Рис.5.

Значну частину матеріалів доводиться поки опрацьовувати вручну, через особливості подачі інтернет-контенту: копіюючи абзацами в MS Notepad і перескринивши малюнки через MS Paint, а потім змінюючи: шрифт і його розмір, інтервали, розташування на Ministry of Education and Science of Ukraine, Knowledge Society of Ukraine, Aerospace Society of Ukraine, National Technical University of Ukraine «I.Sikorsky Kyiv polytechnic institute», Institute of Aerospace Technologies, Ukrainian Scientific research Center for Analyses of Anomalies «Zond» www.zond.kiev.ua; e-mail: sraaa@zond.kiev.ua

сторінці, презентабельне перенесення на іншу сторінку, іноді навіть міняючи на формат листа на А3. Інша справа вже готові документи [15].

Документи систематизуються по країнам, організаціям або міністерствам, на початку, наприклад, книги вказується: прізвище автора, ініціали, а далі йде назва, рік видавництва, і все це англійською. Наприклад, бюлетені іменуються: на початку назва бюлетеня, потім номер і рік відповідно.

Рис.4. С.О.Петров поруч з упакованим архівом В.В.Рубцова; перевезення архіву А.С.Біликом і С.О.Петровим

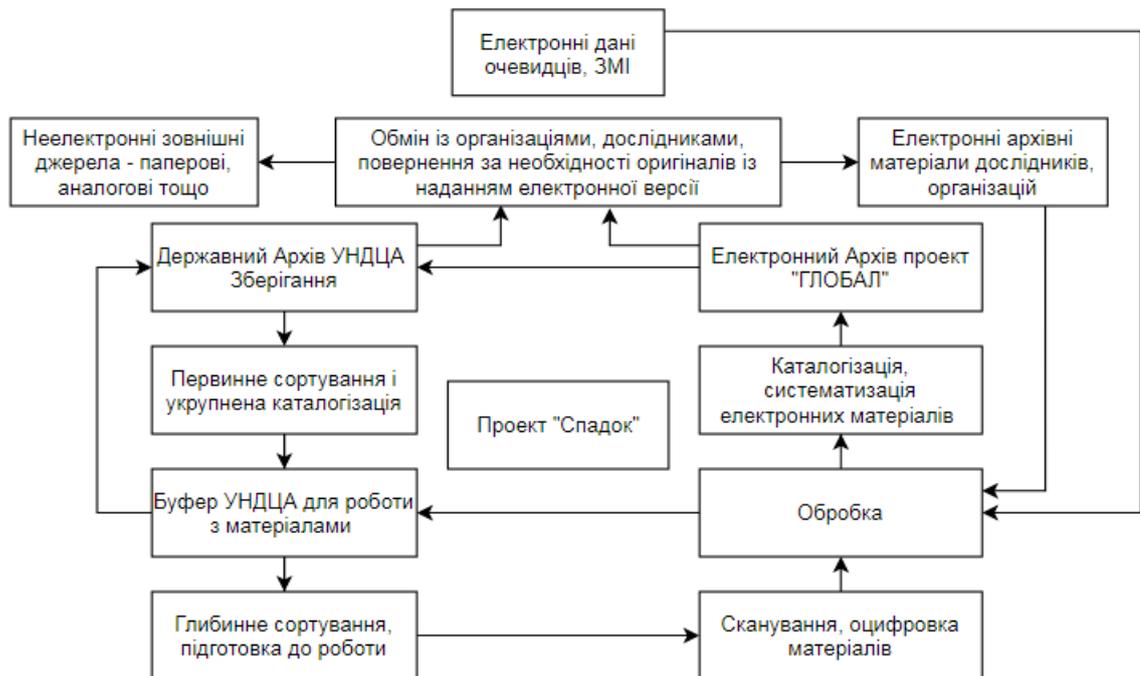

Рис.5. Схема обігу документації для опрацювання і збереження архівних матеріалів

Рис.6. Роботи зі сканування і систематизації архівів веде експерт УНДЦА «Зонд» І.Калитюк 2014, 2016 рр.

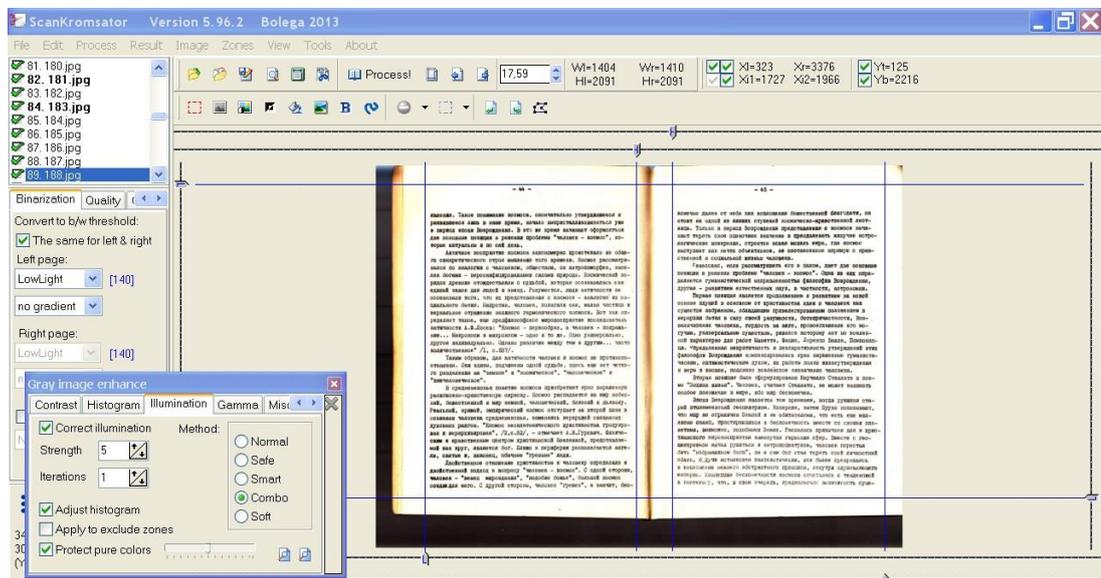

Рис.7. Принциповий вигляд прикладу верстки матеріалів, яку частіше за все виконує М.Герштейн, 2017 рік

Описана робота трудомістка, але в кінцевому етапі реалізується як чергове доповнення «Глобального архіву». По завершенню, систематизовані матеріали розсилаються І.Калитюком для отримувачів у вигляді архіву, а також завантажуються на онлайн-сховище, робляться копії на інші носії, а також записуються на блю-рей диски, в 2х копіях. Одна копія передається для AFU (Швеція) [16]. В 2017 також здійснена передача для AFU партії фізичних матеріалів [14].

Приклад того, що Архів вже приносить користь: *Enciclopedia de los encuentros cercanos con OVNIS* (Енциклопедія близьких зустрічей НЛО) була книгою на 383 сторінки, автором якої є V.-J. Ballester Olmos і J.-A. Fernández Peris, видана в 1987 році видавництвом «Плаза і Янес», Барселона. Пряма мова V.-J. Ballester Olmos: «Довгий час після виходу з друку, збереглися лише кілька примірників. Український дослідник І.Калитюк люб'язно оцифрував копію, яку колись подарував відомому досліднику В.Рубцову (вже померлому), і

я скористався цією своєчасною можливістю розмістити її в Інтернеті на благо колег. Книга - це детальна презентація та аналіз близько 600 звітів про "приземлення НЛО" в Іспанії та Португалії, що з'явилися до 1985 року, як пояснених, так і незрозумілих». [17]. Іншим дієвим результатом проекту «Спадок» є знаходження в архіві новітніх матеріалів для досліджень, які не були опрацьовані раніше. По результатах деяких (таких як Соболевський феномен тощо) – УНДЦА «Зонд» проведено наукові експедиції.

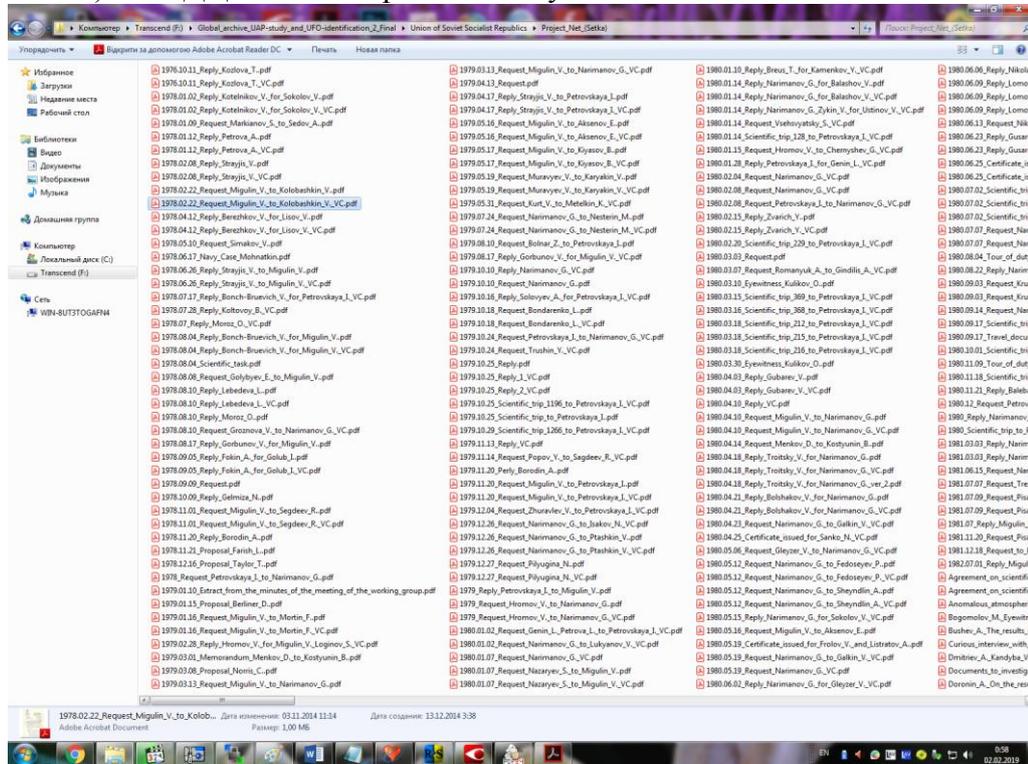

Рис.8. Принциповий вигляд прикладу електронної теки систематизованих документів

Вироблена з роками схема обробки і систематизації документів довела свою ефективність, і може бути застосовна будь-якими іншими організаціями, інституціями що збирають матеріали чи досліджують непізнане.

Висновки. В свою чергу, УНДЦА «Зонд» запрошує до співпраці дослідників та організації, у яких збереглися електронні і неелектронні носії інформації що можуть становити науковий інтерес у вивченні АЯ і зокрема ААЯ. Після проведення оцифрування всі хто надають матеріали, отримують електронну версію, а також за вимогою – повертається оригінал. Час приховання і сакралізації знань минув назавжди. Ті уфологи, які дійсно хочуть розгадати таємниця НЛО і відкрити людству дорогу у Всесвіт, вже зараз повинні задуматися про максимальну відкритість, співпрацю і кооперацію. Поки не стало пізно.

Перевести в електронний вигляд значні об'єми інформації, як показала практика, під силу невеликій групі людей, головне мати бажання і необхідні для того навички.

Список використаних джерел:

1. Герштейн М., Кальтюк ІІ. По следам утраченных архивов. Новости Уфологии - Сентябрь 2016
2. Burch T. Confessions of a Newsletter Groupie: A case study in UFO manipulation. Pursuit, Fall 1980 – pp184-186
3. Кальтюк ІІ. Рем Варламов в изучении мест посадок НЛО — тени забытого прошлого. Новости Уфологии - Апрель 2012
4. Kaeser S. The lost APRO files, 2011
5. Dickeson B. UFO archives - an underrated and vanishing resource

Ministry of Education and Science of Ukraine, Knowledge Society of Ukraine, Aerospace Society of Ukraine, National Technical University of Ukraine «I.Sikorsky Kyiv polytechnic institute», Institute of Aerospace Technologies, Ukrainian Scientific research Center for Analyses of Anomalies «Zond» www.zond.kiev.ua; e-mail: srcaa@zond.kiev.ua

6. *Шуринов Б.* История создания и работы Комиссии по АЯ
7. *Калытюк И.* Утерянные документы: Как торговали советскими военными уфологическими архивами. Новости Уфологии - Май 2012
8. *Калытюк И.* Утерянные документы: «Кропоткинский инцидент 17 ноября 1987 года». Новости Уфологии - Декабрь 2011
9. *Калытюк И.* Утерянные документы: очень странный инцидент с дальним ядерным бомбардировщиком ТУ16 (Badger) 16.05.1970. Новости Уфологии - Декабрь 2011
10. Объяснительная записка 14.10.2013
11. Юбилейный бюллетень ЕИВС. Самиздат, Ровно - 2013, 60с
12. *Svahn C.* New donation from I.Kalytyuk and Global Archive. AFU - June 2020
13. Лист 16.05.2013 від С.Руслунда для Н.Камянцевої
14. *Svahn C.* Part of Vladimir Rubtsov's files donated to AFU. AFU - October 2017
15. *Калытюк И.* Волонтерский проект Феникс приглашает всех желающих. Новости Уфологии - Декабрь 2017
16. *Svahn C.* Igor Kalytyuk sends new files. AFU - July 2016
17. *Vicente-Juan Ballester Olmos.* UFO Fotocat blog - March 2020 <http://fotocat.blogspot.com/>